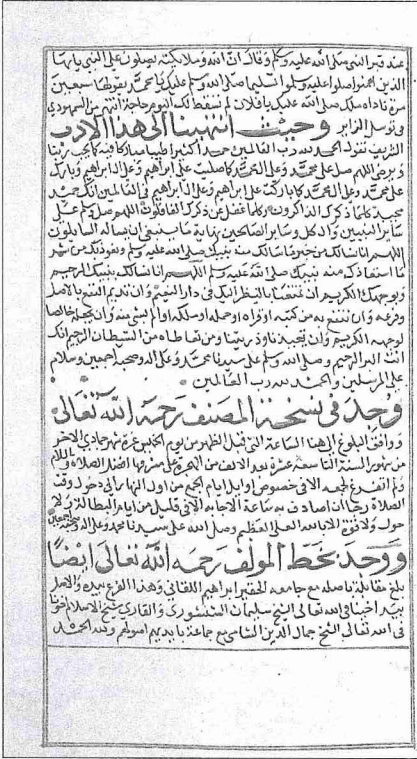

İbrâhîm el-Lekânî'nin *Cevheretü't-tevhid*'ine bizzat yazdığı 'Umdetü'l-mürîd li-Cevheretü't-tevhid' adlı şerhin II. cildi- nin ilk ve son sayfaları (Hacı Selim Ağa Ktp., nr. 624)

kendi hayatını anlattığı ve hocalarıyla döneminin ilim ehlini tanıttığı "meşyaha" türünde bir eserdir (Muhibbî, I, 7; Tünekî, III, 35). 10. *Tuḥfetü zürriyyeti 'Alî Ebhe-lâl bi-esnâdi cevâmî'i eḥâdîsî'r-Resûl* (Muhibbî, I, 7; *Hedîyyetü'l-ârifin*, I, 30; Abdülhay el-Kettânî, I, 130, 284-285). 11. *Keşfü'l-kürûb li-mülâkâtî'l-habîb ve't-tevessül bi'l-mahbûb* (bu tasavvufî kaside- nin metni için bk. Muhibbî, I, 8-9; Tü- nekî, III, 37-38).

Lekânî'nin kaynaklarda adı geçen diğer eserleri de şunlardır: *Hulâşatü't-ta'rîf bi-dekâ'iki Şerhi't-Taşrif* (İzzeddin ez-Zencânî'nin *el-'İzzî fî't-taşrif* adlı Arapça gramer kitabına Sa'deddin et-Teftâzânî'nin yazdığı şerhin hâşiyesidir); *Tavzîhu el-fâzî'l-Âcurrûmiyye*; *'İkdü'l-cümân fî mesâ'il-i-â-damân*; *Ta'liku'l-ferâ'id 'alâ Şerhi'l-Akâ'id* (Teftâzânî'nin eserine yazılmış bir hâşiyedir); *el-Bûdûrü'l-levâmî' min ḥudûri Cem'î'ul-cevâmî'* (Tâceddin es-Sübkî'nin fıkıh usulüne dair eserine Celâleddin el-Mahallî'nin yaptığı şerhin hâşiyesidir).

BİBLİYOGRAFYA :

Şa'rânî, *et-Tabakât*, II, 3; *Keşfü'z-zunûn*, I, 620; II, 1139, 1148, 1319, 1628, 1936; Muhibbî, *Hulâşatü'l-eşer*, I, 6-9; Kâdiri, *Neşrü'l-meşânî*, I, 289; Tünekî, *Mu'cemü'l-muşannifîn* (nşr. Sıddîk Kemâl el-Mekkî), Beyrut 1344/1925, III, 33, 35, 37-38; Mahlûf, *Şeceretü'n-nûr*, s. 289, 291, 485; Serkis, *Mu'cem*, II, 1592; Brockelmann, *GAL*, II, 412-413; *Suppl.*, I, 269, 611; II, 416, 436-437; İzzâhu'l-meknân, I, 171, 203, 324; *Hedîyyetü'l-ârifin*, I, 30-31; C. Zeydân, *Âdâb* (Dayf), III, 359; Abdülhay el-Kettânî, *Fihrisü'l-fehâris*, I, 130-131, 284-285; M. Watt, *İslâmî Tetkikler: İslâm Felsefesi ve Kelâmı* (trc. Süleyman Ateş), Ankara 1968, s. 138-139; İffet Muhammed eş-Şerkâvî, "İbrâhîm el-Lekânî", *Mu'cemü'a'lâmi'l-fikri'l-insânî*, Kahire 1984, I, 21-23; *Mevsû'atü a'lâmi'l-Mağrib* (nşr. Muhammed Haccî), Beyrut 1417/1996, III, 1292; Emrullah Yüksel, "Cevhe- retü't-tevhid / Lekânî", *EAÜİFD*, sy. 6 (1986), s. 229-233.

METİN YURDAGÜR

LEKLER

Dağıstan'da yaşayan Kafkas halklarından biri.

el-Gayşî, Hüseyin el-Hafâcî ve Ahmed b. Ahmed el-Acemî gibi âlimler sayılabilir. Süfîliğe temayülüne de tanınan Lekânî'nin 144 beyitten oluşan *Cevheretü't-tevhîd* adlı risâlesini, şeyhi Ebû'l-Abbâs Şehâbeddin Ahmed b. Osman eş-Şernûbî'nin işaretiyle bir gecede yazdığı rivayet edilmektedir. 1041 (1632) yılında hac farızasını yerine getiren Lekânî dönüş yolu üzerindeki Akabe (Eyle) yakınlarında vefat etmiş ve öldüğü yerde defnedilmiştir (Muhibbî, I, 9).

Eserleri. 1. *Cevheretü't-tevhîd**. Başta kendisi ve oğlu Abdüsselâm olmak üzere birçok âlim tarafından şerhedilen bu risâle ilk defa Bulak'ta yayımlanmış (1241), daha sonra şerhleriyle birlikte çeşitli basılırları yapılmıştır (meselâ bk. Abdülvâhid el-Mirgânî, *Buğyetü'l-mürîd li-Cevheretü't-tevhîd*, Tunus 1938). 2. *Menârü ehli'l-fetvâ ve kavâ'idü'l-iftâ bi'l-akvâ*. Mâlikî fetva usulüne dair bir eser olup Ziyâd b. Muhammed b. Mahmûd Humeydân tarafından Sudan'daki Omdurman (Ümmü-durmân) İslâm Üniversitesi'nde yüksek lisans tezi olarak neşre hazırlanmış (Humaidân 1988) ve ardından Beyrut'ta ya-

yımlanmıştır (1412/1992). 3. *Naşihatü'l-iḥvân bi'ctinâdi şurbi'd-duḥân*. 4. *Hâşiye 'alâ Muḥtaşarı Ḥallil*. Halîl b. İshak el-Cündî'ye ait *el-Muḥtaşar*'a Lekânî'nin hocalarından Sâlim b. Muhammed es-Senhûrî tarafından yazılan şerhin hâşiyesidir. 5. *Kazâ'u'l-vaṭar min Nüzhetü'n-naẓar fî tavzîhi Nuhbeti'l-fiker*. İbnü's-Salâh eş-Şehrezûrî'nin hadis ilimle- rini altmış beş nevi halinde incelediği *Muḥaddime*'sinin İbn Hacer el-Askalânî tarafından kırk nevi daha eklenerek yazılan *Nuhbetü'l-fiker*'e yine kendisinin yaptığı *Nüzhetü'n-naẓar* adlı şerhe yazılmış bir hâşiyedir. Kâtib Çelebi bu eseri *Nüzhetü'n-naẓar fî tavzîhi Nuhbeti'l-fiker* şeklinde kaydetmektedir (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1936). 6. *(İcmâlü'l-vesâ'il ve) Behcetü'l-meḥâlil (ve ecemelü'l-vesâ'il) bi't-ta'rif bi-rüvâtî's-Şemâ'il*. Tirmizî'ye ait *Şemâ'ilü'n-nebî*'nin şerhidir. 7. *es-Sened fî beyânî ḥuceci ehli'l-ğay ve'r-rüşd*. 8. *Şerhu't-Takrîb ve't-teysîr* (bu eserlerin nüshaları için bk. Brockelmann, *GAL*, II, 412-413; *Suppl.*, II, 436-437). 9. *Neşrü'l-me'âşir fî men edrektühüm min 'ulemâ'l-l-karni'l-âşir*. Müellifin

Dağıstan'ın orta kesiminde, Dultı dağı- nın güney ve güneybatı kısımlarında Su- lak nehrinin dört kolu (Koysu) arasındaki bölgede bulunan Lekler genellikle kay- naklarda Kazı / Gazi -Kumuk adıyla anılır. VIII. yüzyılda Ebû Müslim kumandasında- ki orduya boyun eğerek Dağıstan içinde Kumuk kasabası ve civar köylerinde İslâ- miyet'i kabul eden ilk topluluklardan bi- ridir. İslâmiyet'in yayılmasında gösterdik-

leri çabalar dolayısıyla kendilerine Araplar'ca "Gazi" unvanının verildiği zikredilir.

Lekler'in idarecileri İslâmiyet'i kabul etmeden önce Şavkal unvanıyla anılıyordu. Bu isim daha sonra Şamhal'a dönüştü. Şamhal'in nasıl ortaya çıktığı tartışmalı olmakla birlikte Lek / Gazi Kumuk hâkimleri Şamhal olarak adlandırıldı. Şamhallar VIII. yüzyıldan XVI. yüzyıl sonlarına kadar yönetimlerini sürdürdüler. Şamhal Çoban'ın 1578'de ölümünün ardından hanlık dört oğlu arasında paylaşıldı ve eski gücünü kaybetmeye başladı. Daha sonra Tarku ve Buynak idarecisi olan büyük oğlunun hâkimiyeti diğerleri tarafından tanındı, Şamhallar ikametgâhlarını ovada bulunan Tarku'ya taşıdılar. 1639'da Surhay Han Mirza'nın ölümü üzerine mirasçılar Kumuk'u tamamen terkedince (Grigoriantz, s. 192) dağlarda yaşayan Gazi-Kumuklar, Şamhal neslinden gelenlerden olmak üzere Arapça "halk" ve Lekçe "lavai" (yüce, ulvi) kelimelerinden türetilen "Halklavai" adını verdikleri reisleri iş başına getirdiler.

XVI. yüzyılın son çeyreğinde Kafkaslar'da Osmanlı Devleti ile İran arasındaki nüfus mücadelesi Gazi-Kumuklar'ı da etkiledi ve bunlar 1578'de Osmanlı hâkimiyetine girdiler. Bununla birlikte Gürcü ve Kabartaylar'la verdikleri mücadeleyi sürdürdüler. 1586'da Gürcü Kahetya kralı ittifak halinde bulunduğu Ruslar'dan yardım istedi. Astrahan'dan sonra dikkatini bu bölgeye yönelten Ruslar, Boyar Hvors-tin'in kumanda ettiği bir kuvveti Lekler üzerine gönderdiler. Bu kuvvetler Tarku'yu alıp Koysu ve Sulak'ta birer kale inşa etti. Fakat arkasından ağır bir yenilgiye uğratıldılar ve buradan çekilmek zorunda kaldılar.

Çar Gudonov'un Kafkaslar'da yer edinmek ve daha önceki mağlûbiyetin öcünü almak üzere 1604'te biri Buturlin kumandasında Kazan'dan, diğeri Pleşçev kumandasında Astrahan'dan gönderdiği birlikler Tarku'yu yeniden işgal ettiler de bir yıl sonra Çolak Surhay'ın iki oğlu Sultan Buta ve Âdil Giray tarafından yenilgiye uğratıldılar. Bu iki mağlûbiyet, Ruslar'ın Kafkaslar'daki ilerleyişini I. Petro dönemine (1689-1725) kadar durdurdu. Ruslar'a karşı kazanılan zaferin ardından Surhay Han diğer Dağıstan hanlarıyla birlikte İran'a karşı ayaklandı. Bu esnada Kuba ve Şeki'yi İranlılar'ın elinden kurtardıkları gibi Şemâhî'nin (Şamahı) zaptı esnasında 3000 Rus tüccarının öldürülmesi, 1722 Afgan-İran savaşında Rusya'ya İran'a yardım bahanesiyle buralara

müdahale etme fırsatı verdi. Kafkaslar'a Rus müdahalesi olmadan önce Gazi-Kumuk Han'ı Şamhal Âdil Giray 1718'de Büyük Petro'ya sadakatini sunmuş ve Ruslar'ın Kafkaslar'a ayak bastığı 1722 yılında onlara yardımcı olmuştur. Ancak bir yıl sonra çarlar anlaşmazlığa düşerek Ruslar tarafından yakalanmış ve Beyaz deniz kıyısındaki Arhangelsk'e sürgün edilmiştir. Bu olayın hemen arkasından Şamhallık Ruslar tarafından ortadan kaldırılmış, fakat Petro'nun ölümü üzerine yerine geçen Çariçe Anna İvananovna'nın İran'la 1732 ve 1735 yıllarında yaptığı antlaşmaların ardından Kafkaslar'dan çekilmesinden sonra Nâdir Şah Şamhallığı yeniden ihdas ederek bu unvanı Âdil Giray'ın oğluna vermiştir.

1768-1774 Osmanlı-Rus savaşının ardından imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması ile Kabartay Rus toprağı olarak kabul edilince Şamhal Murtaza Ali 1776'da Rus hâkimiyetine girdi (a.g.e., s. 193). Ruslar'ın İran'la 1804-1813 yılları arasında yaptıkları savaşta Rusya'ya bağlı bir han iken isyan eden II. Surhay Han, 1811'de General Hatunsev tarafından mağlûbiyete uğratıldıktan sonra yardım temini maksadıyla Tebriz'e gitti. Bu arada Ruslar 1812'de, onun hâkimiyetinde bulunan Kura'yı Rus yandaşı ve kendi can düşmanı olan Arslan Han'a vererek Kürin Hanlığı'nı meydana getirdi. Bir ara Gazi-Kumuk, Surhay Han'ın eline geçmişse de İran'ın Ruslar'la yaptığı Gülistan Antlaşması'nın (1813) ardından Surhay Han Ruslar'a boyun eğdi. Bu arada Osmanlı-Rus savaşı sırasında (1806-1812) Osmanlı Devleti'nin diğer Dağıstan hanları yanında Gazi-Kumuk Hanı Surhay Han'a da savaşa katılması için hükümler gönderdiği tesbit edilmektedir (BA, HH, nr. 44645-B, K; BA, Nâme-i Hümâyûn Defteri, nr. X/1, s. 131). 5000 ruble maaş ve tuğgenerallik rütbesiyle Ruslar'a bağlı olan Gazi-Kumuk Hanı Surhay, bölgedeki diğer hanlar gibi Ruslar'ın 1817'den itibaren Dağıstan'a yönelik hareketinin tam bir hâkimiyet kurma amacı taşıdığını farkedince isyan etti (BA, HH, nr. 44627). 1820'de Çırak'ı kuşattıysa da başarılı olamadı ve İran'a kaçtı. Fakat mücadelesini 1826-1828 İran-Rus savaşında da sürdürdü (BA, HH, nr. 21863-U, K).

Kafkaslar'da Osmanlı Devleti ve İran gibi iki gücün çekilmesinin ardından Ruslar'a karşı verilen mücadele mahallî unsurlara dayanan Müridiyye hareketleriyle devam etti. 1859 yılına kadar süren bu

savaşlar esnasında Kumuk bölgesi 1842'de Şeyh Şâmil tarafından ele geçirildi, fakat daha sonra Ruslar tarafından işgal edildi. Şeyh Şâmil'in 1842'deki başarısının hemen ardından 1844'te pek çok Lek, Andi dağ silsilesinin eteklerine yerleştirildi, bugün de burası Novo Lakskiy (yeni Lek) adıyla anılır. 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı esnasında Çarlık rejimine karşı tekrar isyan eden Lekler, 20 Eylül 1877'de Kumuk Kalesi'ni ele geçirdilerse de Ruslar'a mağlûp oldular (Erckert, s. 255-256). 1917 Rus İhtilâli sonrasında da Ruslar'a karşı mücadele ettiler, ancak 1920'de bu hareketleri son buldu.

Dağıstan coğrafyasında çeşitli etnik gruplardan biri olan Gazi-Kumuklar'ın nüfusu 1891'de 23.824, 1926'da 40.384, 1931'de 51.000, 1959'da 63.529, 1970'te 85.822 idi (bunların 72.240'ı [% 84,2'si] Dağıstan'da yaşamaktadır). 1989 sayımına göre toplam Dağıstan nüfusu içinde % 6'yı oluşturan Lekler'in nüfusu 108.000'i aşmış olup günümüzde 120.000'in üzerinde olmalıdır.

Gazi-Kumuklar'ın yerleştiği alan dağlık olması sebebiyle arazisi genelde küçük baş hayvan yetiştiriciliğine uygundur. Bu da Gazi-Kumuk halkının Dağıstan'daki göçmen işçiler içinde en yüksek oranı teşkil etmesine yol açmıştır. Ayrıca bölgede küçük çaplı da olsa deri, dokuma ve çömlek imalâthanesi mevcut olup altın ve maden işlemeciliği gelişmiştir. Kuzey Dağıstan'da oluşturulan yeni Lek bölgesinde bahçecilik, tarım, bağcılık ve ipek böceği yetiştiriciliği yapılmaktadır.

Dağıstan'daki Lekler'den başka İran'ın güneyinde Lurlar'la karışık olarak yaşayan bir kürt kabilesi de Lek adıyla anılır. Bunların adları Farsça'da "yüz bin" anlamındaki "lek"ten gelir. Şerefnâme'ye göre bunlar Zendler'in yanında İran'a bağlı ikinci derecede bir kabiledir. Şah Abbas'ın emriyle Lûristan'a yerleştirildikleri belirtilir.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, HH, nr. 21863-U, K; 44627; 44645-B, K; BA, Nâme-i Hümâyûn Defteri, nr. X/1, s. 131; Kefeli İbrahim Efendi, *Tevârih-i Tatar Han ve Dağıstan ve Moskov ve Dest-i Kıpçak Ülkelerinin*, Pazarcık 1933, s. 48-49; Mehmed Efendi, *Risâle-i Ahvâl-i Dağıstan ve Moskov ve Ahvâl-i Mülûk-i Sâire*, Nuruosmaniye Ktp., nr. 3905, vr. 6*-8*; R. von Erckert, *Der Kaukasus und seine Völker*, Leipzig 1881, s. 248, 255-256; İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi* (Ankara 1959), Ankara 1995, IV/1, s. 175-195; Şerafettin Erel, *Dağıstan ve Dağıstanlılar*, İstanbul 1961, s. 39, 99-102; Fahrettin Kırzioğlu, *Osmanlılar'ın Kafkas-Ellerini Fethi (1451-1590)*, Ankara 1976, s. 309, 310, 314; V. A. Potto,

Kavkazskaya Voyna, Stavropol 1994, II, 189; J. F. Baddeley, *Rusların Kafkasya'yı İstilas ve Şeyh Samil* (trc. Sedat Özden), İstanbul 1995, s. 41; Alexandre Grigorian, *Kafkasya Halkları* (trc. Doğan Yurdakul), İstanbul 1999, s. 191-193; J. Marquart, "Beiträge zur Geschichte und age von Eran", *ZDMG*, XLIX (1895), s. 628-672; İsmail Özsoy, "Diller ve Milletler Ülkesi Dağıstan", *Avrasya Etüdları*, sy. 4, Ankara 1996-97, s. 41-64; Ramazan Özey, "Kafkasya ve Kafkas Ülkeleri", a.e., sy. 17, Ankara 2000, s. 21-40; *Kâmûsü'l-a'lâm*, VI, 3770; Mirza Bala, "Kazi-Kumuk", *İA*, VI, 523-525; W. Barthold - [David K. Kermani], "Kumuk", *EP* (İng.), V, 381-384; V. Minorsky, "Lak", a.e., V, 616-617; R. Wixman, "Lak", a.e., V, 617-618; "Laki", *BSE*, XXXV, 677-678; N. Kuznetsov, "Dagestan", *Entsiklopedičeskiy Slovar*, XIX, 27-32; "Laki", a.e., XXXIII, 258.

MUSTAFA AYDIN

LEKNEV

(لكنو)

Hindistan'da Uttar Pradeş eyaletinin
merkezi olan şehir.

Ganj nehrine sol taraftan katılan Gumti (Gomati) ırmağının kenarında kurulmuştur. Leknev'in (Lucknow, Lakhnau) bilinen tarihi XIII. yüzyılın başlarına kadar gider. 1394-1478 yılları arasında Şarkî Sultanlığı'nın hâkimiyetinde kalan şehir daha sonra Delhi Sultanlığı'nın, Hümayun Şah zamanında da Bâbürlüler'in eline geçti ve Ekber Şah tarafından Ayodha eyaletine bağlandı. Bâbürlü Devleti'nin son dönemlerinde fiilen bağımsız hale gelen eyaletlerden Evedh'de Nevvâb hânedanını kuran Âsafüddeve Leknev'i kendisine merkez yaptı (1775); İngilizler 1819'da son Evedh Nevvâbı Gâzîüddin Haydar'ı kral ilân edince de burası bir kraliyet başşehri oldu. Bölgenin 1856'da İngiliz idaresine girmesi üzerine ve özellikle 1857'deki büyük ayaklanma sırasında Leknev'de şiddetli çarpışmalar meydana geldi; İngilizler uzun süre burada muhasara altında kaldılar. Hindistan Kongre Partisi ile Hindistan Müslümanları Birliği arasında İngiliz yönetimine karşı oluşturulan, ünlü pasif direniş, Hilâfet hareketlerinin temeli teşkil eden ittifak (Leknev Paktı) Aralık 1916'da burada imzalandı.

Hindistan İslâm kültüründe Bağdat, Kurtuba (Cordoba), Nişâbur ve Buhara gibi merkezlerle kıyaslanan Leknev, İslâmî eğitimin Hindistan'daki en önemli müesseselerinden olan Firengî Mahal ile Nedvetü'l-ulemâ'nın kurulduğu yerdir. Eğitimin yanı sıra Leknev ayrıca Urdu edebiyatının en iyi örneklerinin verildiği çevrelerden biridir ve özellikle şiirde ken-

dine has bir ekolü temsil eder. Bölgede ağırlıklı olan Şîf anlayışının da tesiriyle Kerbelâ, ölüm ve şehâdet gibi temalar üzerine inşa edilen mersiye türünün burada doruğa ulaştığına inanılır. XIX ve XX. yüzyılların önemli edebiyatçılarından olan ve Osmanlılar'la ilgili Doksanuç Harbi'ni (1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı) konu alan bir romanı (*Hasan aur Angeline*) ve çok sayıda yazısı bulunan Abdülhalim Şarar Leknevli'dir. Şarar'ın Leknev'le ilgili çeşitli yerlerde çıkan yazıları günümüzde tekrar yayımlanmıştır (bk. bibl). Fıkıh ve hadis sahasında yazdığı çok sayıda eserle tanınan Abdülhalim el-Leknevî ve babası Muhammed Abdülhay el-Leknevî de bu şehirde yetişen tanınmış âlimlerdendir.

Gerek Delhi Sultanlığı'nın gerek Bâbürlüler'in başlıca şehirleri arasında yer alan Leknev bünyesinde birçok önemli mimari eser barındırmaktadır. Bunlar arasında Bârâ (büyük) ve Chota (küçük) İmambârâ ile bazı camiler ve Topkapı Sarayı'ndaki Bâb-ı Hümayun örnek alınarak yapılan Rûmî Dervâze başta gelir. Bârâ İmambârâ (Âsafî İmambârâ), Nevvâb Âsafüddeve tarafından 1784'te On Muharrem tâziye törenleri için inşa ettirilmiş, özel bir tarza sahip, 49 m. boyunda, 16 m. eninde ve 15 m. yüksekliğinde bir yapıdır. Chota İmambârâ ise Nevvâb Muhammed Ali Şah (1837-1842) tarafından kendisi için bir türbe olarak yaptırılmıştır; eserin yanında bir de Tac Mahal'in küçük örneği yer almaktadır. Bârâ İmambârâ'nın batısında bulunan iki minareli ve üç kubbeli cami-mescidin yapımına Muhammed Ali Şah zamanında başlanmış, ancak bina onun ölümünden sonra tamamlanabilmiştir. Evrengzîb Şah'ın ziyareti anısına inşa ettirilen Evrengzîb Camii üç kubbeli tipik bir Hint-İslâm mimarisidir; sekizgen minareleri Delhi Cuma Camii'ninkileri andırır. Türbeler arasında en eskisi 1479 tarihli Şeyh Muhammed Türbesi'dir.

Günümüzde Kuzey Hindistan'ın en gelişmiş ticaret ve sanayi şehirlerinden biri olan Leknev'in ülkedeki diğer önemli merkezlerle kara, hava ve tren yolu bağlantıları mevcuttur. İkliminin uygunluğu ve topraklarının verimliliği sebebiyle çevresinde her türlü meyve, sebze, tütün ve tahıl üretimi yapılmaktadır. Sanayi özellikle kâğıt, deri, kimya, kozmetik ve mücevher alanlarında gelişmiştir. Çeşitli yönlerden gelen demir yollarının kavşağında bulunması Leknev'i aynı zamanda demir-

yolu malzemeleri üreten bir sanayi merkezi durumuna getirmiştir. Geleneksel el sanatlarından gümüş ve bakır eşya yapımı, işlemeli kadife üretimi ve kuyumculuk önem taşır. Şehirde Leknev Üniversitesi, İslâmî lisans ve lisans üstü eğitim veren Dârü'lülm-i Nedvetü'l-ulemâ, Câmia Nizâmiye, Sultânü'l-medâris ve Medresetü'l-vâizîn gibi kurumlarla çok sayıda müze ve kütüphane bulunmaktadır. Leknev'in 1951'de 496.000 olan nüfusu 1981'de 895.721'e, 2003'te 2.294.000'e ulaşmıştır. Şehrin merkezi olduğu Leknev idarî biriminin nüfusu ise 3.681.416'dır (2001).

BİBLİYOGRAFYA :

Abdul Halim Sharar, *The Making of Colonial Lucknow: 1856-1877* (ed. V. T. Oldenburg), New Delhi 1987; a.mlf., *Lucknow: The Last Phase of an Oriental Culture* (ed. Fakhr Hussain - E. S. Harcourt), Delhi 1989; a.mlf., *The Lucknow Omnibus* (ed. R. Llewellyn - V. T. Oldenburg), Delhi 2001; F. Robinson, "A Group of Lucknow Intellectuals in the Early Twentieth Century", *Urdu and Muslim South Asia: Studies in Honour of Ralph Russel* (ed. C. Shackle), London 1989, s. 101-112; *Lucknow: Memories of a City* (ed. V. Graff), New Delhi 1997; W. H. Siddiqui, *Lucknow: The Historic City*, Rampur 2000; D. Nikolaziyade, "Leknev, merkez min merakizi'l-ḥadâretî'l-'Arabîyyetî'l-İslâmîyye fi'l-Hind", *Mecelletü Târîhi'l-'Arab ve'l-'âlem*, XXXIV-XXXV/125-126, Beyrut 1989, s. 25-31; R. B. Whitehead, "Laknav", *İA*, VII, 8-9; Abdus Subhan, "Lakhnaw", *EP* (İng.), V, 634-635; P. A. Andrews, "Lakhnaw (Monuments)", a.e., V, 635-637; Abdülhamit Birışık, "Hindistan (Hindistan'da İslâm Araştırmaları)", *DİA*, XVIII, 98-99.

AZMİ ÖZCAN

LEKNEVİ

(الكنوي)

Ebü'l-Hasenât Muhammed Abdülhay
b. Muhammed Abdilhalim
b. Muhammed Emînillâh
es-Sihâlevî el-Leknevî
(1848-1886)

Hindistanlı muhaddis
ve Hanefî fakihî.

Banda'da (Hindistan) doğdu. Soyu Ebû Eyyûb el-Ensârî'ye dayandığı için Ensârî nisbesiyle de anılır. Babası hadis, fıkıh ve akfî ilimlere dair otuzdan fazla eser vermiş bir âlimdir. Leknevî on yaşında iken Kur'an'ı ezberledi, babasından akf ve nakfî ilimleri öğrendi. Hâfızlık yaptığı yıllarda Farsça, belâgat ve hat dersleri aldı. On yedi yaşında öğrenimini tamamladıktan sonra babasıyla gittiği Haydarâbâd'da Medresetü'n-Nizâmiyye'de iki yıl eğitim öğretim faaliyetinde bulundu. Baba-